

DE LA MAREA ADRIATICĂ ÎN DACIA, AVENTURA MONEDELOR TEZAURULUI DE LA APOȘ (LOTUL III)

Silviu I. PURECE

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Științe Socio-Umane
Lucian Blaga University of Sibiu, Faculty of Social and Human Sciences
Personal e-mail: silviu.purece@ulbsibiu.ro

FROM THE ADRIATIC SEA TO DACIA, THE ADVENTURE OF APOȘ HOARD'S COINS (LOT III)

Abstract: In the collection of Valea Hârtibaciului Museum of Agnita is kept a group of coins issued by Dyrrhachium and discovered at Apoș. This lot contains 10 coins which can be part of the Apoș hoard, from which two lots, preserved in the Brukenthal National Museum's numismatic collection, were published. Taking in account all those groups, we can establish that, at least until now, we know 54 coins of this hoard. Like many others monetary deposits with Dyrrhachian coins found in Dacia, this one it is dominated by the coins of group V. It is very possible to have a hiding horizon in the southern Transylvania dated no long after the middle of the 1st century BC, probably created by the harsh political and military environment generated by the fall of Burebista's power.

Keywords: Dyrrhachium, Apoș, Dacians hoard, Burebista, Dacians' political relations, Roman Republic in Balkans.

Citation suggestion: Purece, Silviu I. "De la Marea Adriatică în Dacia, aventura monedelor tezaurului de la Apoș (lotul III)." *Transilvania*, no. 1 (2021): 1-9. <https://doi.org/10.51391/trva.2021.01.01>.

Interesanta colecție a Muzeului „Valea Hârtibaciului” din Agnita¹ adăpostește o paletă largă și diversă de artefacte provenite din regiunea căreia îi este consacrat. Din colecția sa nu lipsesc obiectele de factură arheologică, printre ele, înregistrate la numărul de inventar 5448/1-10, se numără 10 drahme emise de orașul adriatic Dyrrhachium și provenite de la Apoș. Faptul că monedele au fost grupate sub același număr generic de inventar indică intrarea lor concomitentă în colecție, fiind un lot unitar. Așa cum vom arăta și în cele ce urmează, lotul trebuie să fi făcut parte din tezaurul cu monedă dyrrhachiană descoperit la Apoș².

Orașul Dyrrhachium a reprezentat pentru perioada secolelor II-I î. Hr. o importantă bază de operațiuni a Republicii Romane în Balcani, fiind principalul port de legătură dintre Italia și spațiul balcanic³. Intensificarea

acțiunilor militare romane în regiune, în perioada amintită, și necesitatea securizării flancului estic al Republicii, a impus găsierea unor metode de creștere a cantității de monedă⁴ necesară plății trupelor, dar mai ales a mercenarilor și aliaților ce contribuiau la efortul de război roman⁵. Credem că sume importante au fost necesare și pentru susținerea acțiunilor diplomatice ale Romei, ce au avut ca scop menținerea neutralității sau obținerea de alianțe din partea anumitor entități politice barbare situate în spațiul balcanic⁶. Nevoia stringentă de monedă a fost rezolvată de romani prin utilizarea, printre altele, a atelierelor monetare de care dispuneau orașele adriatice Dyrrhachium și Apollonia⁷, ce își intensifică acum, la comanda Romei, producția de drahme.

Drahmele celor două orașe sunt foarte asemănătoare din punct de vedere iconografic, având reprezentată pe

avers o vacă ce-și alăptează vitelul iar pe revers două elemente simbolice încadrate în chenare interpretate ca fiind florale⁸ sau stele stilizate⁹. Numele orașului emitent apare abreviat pe revers alături de numele coordonatorului atelierului monetar, literele fiind distribuite pe laturile chenarului dispus central în spațiul câmpului monetar, în timp ce pe avers este menționat numele magistratului responsabil cu emiterea monedelor¹⁰. După alte opinii cele două nume ar indica magistratul eponim al orașului, respectiv magistratul responsabil cu emiterea monedelor¹¹.

Dyrrhachium a avut contribuția cea mai semnificativă în producerea de monedă aparținând tipului menționat¹², tezaurele care conțin drahme emise de ambele orașe adriatice sunt, în cea mai mare parte a lor, dominate de emisiunile dyrrhachiene¹³. Un număr important de depozite monetare sunt formate doar din monede provenind din officinele Dyrrhachium-ului¹⁴, situație în care pare a se afla¹⁵, după cum vom vedea, și tezaurul de la Apos.

Catalogul monedelor din cel de-al treilea lot, Agnita, al tezaurului de la Apos

DYRRHACHIUM

EMISIUNI DIN FAZA A IV-A

1. ΦΙΑΗΜΩΝ / ΝΙΚΥΛΛΟΥ

Avers: ΦΙΑΗΜΩΝ

Revers: ΔΥΡ/ΝΙΚΥΛ/[ΛΟΥ]

Meta 2015, IV/61; Ceka 1972, 428, drahmă.

3,17 g.; 20,9 x 18,1 mm; axa 4.

Nr. inv. 5448/10.

2. ΦΕΡΕ/ΝΕΙΚΟΣ / ΔΑΜΗΝΟΣ

Avers: ΦΕΡΕ/ΝΕΙΚΟΣ

Revers: [ΔΥΡ/ΔΑ]ΜΗΝΟΣ

Meta 2015, IV/78; Ceka 1972, 422, drahmă.

3,27 g.; 17,2 x 16,6 mm; axa 11.

Nr. inv. 5448/2.

3. ΣΩΣΤΡΙΩΝ / ΦΑΝΙΣΚΟΥ

Avers: ΣΩΣΤΡΙΩΝ

Revers: ΔΥΡ/[ΦΑ/Ν]ΙΣ/ΚΟΥ

Meta 2015, IV/81; Ceka 1972, 414, drahmă.

3 g.; 18,8 x 17,7 mm; axa 8.

Nr. inv. 5448/1.

EMISIUNI DIN FAZA A V-A

4. ΞΕΝΩΝ / ΑΓΑΘΙΩΝΟΣ

Avers: ΞΕΝΩ[N]

Revers: ΔΥΡ/ΑΓΑ/ΘΙΩ/ΝΟΣ

Meta 2015, V/85; Ceka 1972, 353, drahmă.

3,16 g.; 20,7 x 18,1 mm; axa 10.

Nr. inv. 5448/6.

5. ΞΕΝΩΝ / ΦΙΛΛΙΑ

Avers: ΞΕΝΩΝ

Revers: [ΔΥΡ]/ΦΙΛ/ΛΙ/Α

Meta 2015, V/85; Ceka 1972, 361, drahmă.

3,25 g.; 17,2 x 16,9 mm; axa 10.

Nr. inv. 5448/5.

6. ΞΕΝΩΝ / ΦΙΛΟΔΑΜΟΥ

Avers: [Ξ]ΕΝΩ[N]

Revers: ΔΥΡ/ΦΙΛΟ/ΔΑ/[ΜΟΥ]

Meta 2015, V/85; Ceka 1972, 362, drahmă.

3,20 g.; 18,2 x 17,2 mm; axa 5.

Nr. inv. 5448/4.

7. ΞΕΝΩΝ / ΦΙΛΟΔΑΜΟΥ

Avers: ΞΕΝΩΝ

Revers: ΔΥΡ/ΦΙΛ[Ο/ΔΑ]/ΜΟΥ

Meta 2015, V/85; Ceka 1972, 362, drahmă.

3,23 g.; 17,3 x 16,8 mm; axa 1.

Nr. inv. 5448/3.

8. ΜΕΝΙΣΚΟΣ / ΚΑΛΛΩΝΟΣ

Avers: ΜΕΝΙΣΚΟ[Σ]

Revers: Δ[ΥΡ/ΚΑΛ]/ΛΩ/ΝΟΣ

Meta 2015, V/86; Ceka 1972, 322, drahmă.

3,04 g.; 17,3 x 16,9 mm; axa 9.

Nr. inv. 5448/8.

9. ΜΕΝΙΣΚΟΣ / ΛΥΚΙΣΚΟΥ

Avers: ΜΕΝΙΣΚΟ[Σ]

Revers: Δ[ΥΡ]/ΛΥ/ΚΙΣ/ΚΟΥ

Meta 2015, V/86; Ceka 1972, 325, drahmă.

3,23 g.; 18,5 x 17,9 mm; axa 11.

Nr. inv. 5448/7.

10. ΜΕΝΙΣΚΟΣ / ΛΥΚΙΣΚΟΥ

Avers: ΜΕΝΙΣΚΟ[Σ]

Revers: ΔΥΡ/Λ[Υ/Κ]ΙΣ/ΚΟΥ

Meta 2015, V/86; Ceka 1972, 325, drahmă.

3,20 g.; 18,2 x 17,8 mm; axa 1.

Nr. inv. 5448/9.

Repartizarea monedelor din lot pe emitenți:

ΦΙΑΗΜΩΝ	ΝΙΚΥΛΛΟΥ	Meta 2015, IV/61	1
ΦΕΡΕΝΕΙΚΟΣ	ΔΑΜΗΝΟΣ	Meta 2015, IV/78	1
ΣΩΣΤΡΙΩΝ	ΦΑΝΙΣΚΟΥ	Meta 2015, IV/81	1
ΞΕΝΩΝ	ΑΓΑΘΙΩΝΟΣ	Meta 2015, V/85	1
ΞΕΝΩΝ	ΦΙΛΛΙΑ	Meta 2015, V/85	1
ΞΕΝΩΝ	ΦΙΛΟΔΑΜΟΥ	Meta 2015, V/85	2
ΜΕΝΙΣΚΟΣ	ΚΑΛΛΩΝΟΣ	Meta 2015, V/86	1
ΜΕΝΙΣΚΟΣ	ΛΥΚΙΣΚΟΥ	Meta 2015, V/86	2
Total			10

Așa cum am sugerat inițial, lotul de monede de la Agnita poate fi considerat ca fiind cel de-al treilea aparținând tezaurului de la Apoș, alte două loturi se află în colecția Muzeului Național Brukenthal înregistrate la numerele de inventar T 3249-T 3282¹⁶, respectiv T 3321-T 3330¹⁷. Cele două loturi aflate la Muzeul Național Brukenthal însumează 44 de monede¹⁸. Dacă adăugăm și pe cele 10 ale lotului de la Agnita (lotul trei) ajungem la un total de 54.

Trebuie remarcat că două dintre ele, denumite doi și trei, au același număr de monede – 10. Pare un argument important în considerarea apartenenței lor la același tezaur provenit de la Apoș, după descoperire monedele tezaurului fiind împărțite, probabil, în grupuri de 10, exceptând lotul predat inițial autorităților de către descoperitori. Pare a fi, astfel, un exemplu clasic de împrăștiere a unui depozit monetar după descoperire, numărul 10 fiind un etalon de bază al sistemului numeric, adânc înrădăcinat în mentalul colectiv.

Este foarte posibil ca lotul ajuns la Agnita să fi fost rezultatul unei selecții atente, monedele fiind foarte diverse din punct de vedere tipologic, având, în cea mai mare parte, un aspect îngrijit. Monede lotului sunt puțin uzate, comparativ cu cele din lotul I⁹, descoperirea datorată baterii, specifică celor mai multor drahme dyrrhachiene aparținând seriei a V-a, nu este exagerată, așa cum se constată în cazul unor monede din lotul I²⁰ sau lotul II²¹. Se pare că cele două loturi de câte 10 monede au fost păstrate inițial de către descoperitori, ajungând mai târziu în colecțiile muzeale, fapt sugerat și de înregistrarea mai târzie a lotului II în evidențele Muzeului Național Brukenthal²².

Pornind de la cele trei loturi putem deduce structura tezaurului de la Apoș, aceasta fiind redată în tabelul următor:

		LOTUL I	LOTUL II	LOTUL III	TOTAL
Magistrați	Catalog	Număr de monede	Număr de monede	Număr de monede	Număr de monede

Grupa a IV-a

ΦΙΛΗΜΩΝ ΝΙΚΥΛΛΟΥ	Meta 61	-	-	1	1
ΓΛΑΥΚΟΣ ΔΑΜΑΓΕΟΣ	Meta 68	-	1	-	1
ΦΕΡΕΝΕΙΚΟΣ ΔΑΜΗΝΟΣ	Meta 78	-	-	1	1
ΣΩΣΤΡΙΩΝ ΦΑΝΙΣΚΟΥ	Meta 81	-	-	1	1

Grupa a V-a

ΞΕΝΩΝ ΑΓΑΘΙΩΝΟΣ	Meta 85	-	-	1	1
ΞΕΝΩΝ ΠΥΡΒΑ	Meta 85	1	-	-	1
ΞΕΝΩΝ ΦΙΛΛΙΑ	Meta 85	-	-	1	1
ΞΕΝΩΝ ΦΙΛΟΔΑΜΟΥ	Meta 85	2	1	2	5
ΜΕΝΙΣΚΟΣ ΑΓΑΘΙΩΝΟΣ	Meta 86	-	1	-	1
ΜΕΝΙΣΚΟΣ ΑΡΧΙΠΠΟΥ	Meta 86	3	-	-	3
ΜΕΝΙΣΚΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ	Meta 86	8	1	-	9
ΜΕΝΙΣΚΟΣ ΚΑΛΛΩΝΟΣ	Meta 86	6	-	1	7

MENISKOΣ ΛΥΚΙΣΚΟΥ	Meta 86	7	3	2	12
MENISKOΣ ΦΙΛΩΤΑ	Meta 86	5	3	-	8
[MEN]ΙΣΚΟΣ ΔΥΟ-Α-ΔΟΣ-?		1	-	-	1
Imitație Imitație		1	-	-	1
		34	10	10	54

Amplasarea cronologică a perechilor de magistrați a suscitāt intense dezbateri, fiind propuse mai multe sisteme cronologice²³ care și astăzi pot suferi modificări²⁴. Cu toate acestea este clar faptul că emisiunile magistraților monetari ΞΕΝΩΝ și ΜΕΝΙΣΚΟΣ, încadrate în faza a V-a, încheie seria de drachme emise de Dyrrhachium. În comparație cu acestea, monedele fazei a IV-a sunt mult mai puțin prezente, apărând, în cea mai mare parte a tezaurelor din Dacia, ca un element remanent, mai puțin conectat la fenomenul spectaculos

ilustrat de marea masă a monedelor seriei a V-a. În cazul tezaurului de la Apos emisiunile fazei a IV-a reprezintă 7,41%, în timp ce cele ale fazei a V-a au o pondere de 92,59%. Emisiuni din faza a IV-a apar secvențial și în tezaurele de la Tălmăcel²⁵ sau Miercurea Sibiului²⁶.

La încadrarea cronologică a emisiunilor dyrrhachiene o contribuție importantă a avut-o studiul greutăților dar și a calității aliajului conținut²⁷. Media greutăților monedelor din tezaurul de la Apos este următoarea:

Magistrați		Medie
ΦΙΛΗΜΩΝ	ΝΙΚΥΛΛΟΥ	3,17
ΓΛΑΥΚΟΣ	ΔΑΜΑΓΕΟΣ	3,26
ΦΕΡΕΝΕΙΚΟΣ	ΔΑΜΗΝΟΣ	3,27
ΣΩΣΤΡΙΩΝ	ΦΑΝΙΣΚΟΥ	3
ΞΕΝΩΝ	ΑΓΑΘΙΩΝΟΣ	3,16
ΞΕΝΩΝ	ΠΥΡΒΑ	3,33
ΞΕΝΩΝ	ΦΙΛΛΙΑ	3,25
ΞΕΝΩΝ	ΦΙΛΟΔΑΜΟΥ	3,26
ΜΕΝΙΣΚΟΣ	ΑΓΑΘΙΩΝΟΣ	3,02
ΜΕΝΙΣΚΟΣ	ΑΡΧΙΠΠΟΥ	3,05
ΜΕΝΙΣΚΟΣ	ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ	3,09
ΜΕΝΙΣΚΟΣ	ΚΑΛΛΩΝΟΣ	3,04
ΜΕΝΙΣΚΟΣ	ΛΥΚΙΣΚΟΥ	3,11
ΜΕΝΙΣΚΟΣ	ΦΙΛΩΤΑ	3,17

Deși drahmele dyrrhachiene și apolloniene sunt emise pe țărmurile Adriaticii, cea mai mare parte a descoperirilor se concentrează în spațiul de nord al Peninsulei Balcanice²⁸, cu o dominare numerică din partea emisiunilor ultimei faze în spațiul dacic²⁹. Deplasarea acestor mari cantități de monedă către nord trebuie să fie legată de creșterea puterii militare a dacilor în secolul I î. Hr. și, implicit, a importanței lor în ansamblul politic al spațiului sud-est european. Graba cu care au fost bătute monedele din faza a V-a, fapt indicat de aspectul monedelor³⁰, cel mai evident indiciu fiind baterea descentrată datorată neglijenței de neînțeles altfel în poziționarea ștanțelor pe pastila monetară, este legată de nevoia urgentă de a efectua plăți consistente. Deși este posibil ca o parte a drahmelor emise de cele două orașe adriatice să fi ajuns în Dacia ca urmare a activității mercenarilor aflați în serviciul Romei³¹ și nu numai, a prăzilor de război pe care dacii le-ar fi luat, mai ales sub conducerea lui Burebista, din spațiul balcanic, a comerțului, mai ales cu sare, credem că o parte însemnată a lor ar fi putut fi obținută de daci ca stipendii în contextul acțiunilor diplomatice ale Romei. Aceste plăți cu caracter diplomatic ar fi putut fi făcute,

dacă acceptăm o datare mai joasă a ultimei serii³², chiar și în contextul războiului civil dintre Pompei și Caesar. Oare în ce a constat succesul misiunii diplomatice a lui Acornion, succes menționat de către decretul din Dionysopolis ?³³. Răspândirea în spațiul dacic a acestor drahme poate fi datorată și recompenselor pe care conducătorii daci le-au oferit, probabil, diverșilor lideri locali, războinicilor etc..

Credem că o mare parte a acestor averi acumulate vor fi fost teaurizate în anii ce au urmat dispariției lui Burebista, perioadă tulbură care va conduce la divizarea lumii dacice. Fenomenul pare a fi ilustrat, printre altele, de tezaurul descoperit în timpul cercetărilor arheologice preventive efectuate pe traseul autostrăzii în dreptul localității Miercurea Sibiului³⁴, recuperat integral și cu un context arheologic bine determinat. Materialul arheologic provenit din această așezare pare să sugereze o funcționare a așezării de aici până la jumătatea secolului I î. Hr.³⁵, putând, evident, ca datarea să coboare și câțiva ani după. Tezaurul de la Miercurea Sibiului să se încadreze într-un orizont de tezaure format după jumătatea secolului I î. Hr.³⁶ din care este foarte posibil să fi făcut parte și cel de la Apos.

Note:

1. Irina Oberländer-Tirnovanu, Aurelia Duțu, *Muzee și colecții din România* (București: CIMEC, 2009), 17.
2. Silviu I. Purece, „Tezaurul de monede dyrrhachiene de la Apos, județul Sibiu”, *Monedă și comerț în sud-estul Europei*, nr. IV (2012): 53-62; Silviu I. Purece, Claudiu Munteanu, „Două fragmente de tezaure cu drahme de Apollonia și Dyrrhachium din colecția Muzeului Național Brukenthal”, *Pontica*, nr. 50 (2017): 563-572.
3. John Wilkes, *The Illyrians*, (Oxford: Blackwell Publishers, 1996), 175, 212-213; Pierre Cabanes, „Les ports d’Illyrie meridionale”, *Strutture portuali e rotte marittime nell’ Adriatico di età romana, Antichità Altoadriatiche*, no. XLVI (Roma: École française de Rome, 2001): 133-134; Susan Walker, John Wilke, „Becoming Roman and Staying Greek in the Southern Adriatic”, *Bulletin of the Institute of Classical Studies. Supplement - Exploring Ancient Sculpture: Essays in Honour of Geoffrey Waywell*, nr. 104 (2010): 204; Albana Meta, *Le monnayage en argent de Dyrrachion (375-60/55 av. J.-C.)* (Atena: Ecole française d’Athènes, 2015), 265.
4. Gyula Petrányi, „Cow-Calf Type Greek-Illyrian Drachms from Apollonia and Dyrrhachium: Chronological Questions”, *Abgadiyat*, nr. 5 (2010): 30.
5. Albana Meta, *Le monnayage en argent de Dyrrachion (375-60/55 av. J.-C.)* (Atena: Ecole française d’Athènes, 2015), 266.
6. Meta, *Le monnayage en argent*, 267.
7. Gyula Petrányi, „Cow-Calf Type Greek-Illyrian Drachms from Apollonia and Dyrrhachium: Chronological questions”, *Abgadiyat*, nr. 5 (2010): 30; Albana Meta, „La production et la circulation monétaire en Illyrie Méridionale à partir des années 230 av. J.-C. jusqu’au milieu du Ier siècle”, *Proceedings of the International Congress of Albanian Archaeological Studies. 65th Anniversary of Albanian Archaeology* (Tirana: Centre for Albanian Studies and Institute of Archaeology, 2013), 328; Meta, *Le monnayage en argent*, 264-265.
8. Meta, *Le monnayage en argent*, 186.
9. Gyula Petrányi, „Gardens of Alkinoos Facts or Fiction? On the Reverse Pattern of the Silver Coins from Corcyra, Apollonia and Dyrrhachium”, *The Celator*, nr. 4 (1998): 24.
10. Albana Meta, „Names and Mintmarks at the Mint of Dyrrhachium (c.270-60/55 BC): A Case Study”, *Revue Belge de Numismatique*, nr. 158 (2012): 34; Meta, *Le monnayage en argent*, 206-207.
11. Niculae Conovici, „Contribuție privind cronologia și circulația drahmelor de la Dyrrhachium și Apollonia la Dunărea de Jos”, *Cultură și civilizație la Dunărea de Jos*, nr. 1, 1985: 38; Gyula Petrányi, „Relative Chronology of the Drachms of Apollonia and Dyrrhachium in the Final Period Minting”, *Numizmatikai Közlemények*, nr. 94-95, (1995-1996): 3.
12. Olivier Picard, Shpresa Gjongecaj, „Le monnayage d’Apollonia à la vache allaitant”, *Revue Numismatique*, nr. 155 (2000): 148.

13. Gheorghe Poenaru Bordea, „Circulation des monnaies d'Apollonia et de Dyrrachion en Dacie préromaine et dans la région du Bas-Danube, *L'Adriatico tra Mediterraneo e Penisola Balkanica nell'antichità, Lecce-Matera, 21-27 ottobre 1973* (Taranto : Istituto per la storia e l'archeologia della Magna Grecia, 1973), 233.
14. Constantin Preda, *Istoria monedei în Dacia preromană* (București: Editura Enciclopedică , 1998), 264.
15. Cu toate acestea, nu excludem posibilitatea ca tezaurul de la Apos să fi avut în compoziție și emisiuni ale Apolloniei din cauză că nu cunoaștem numărul de monede inițial al tezaurului.
16. Silviu I. Purece, „Tezaurul de monede dyrrhachiene de la Apos, județul Sibiu”, *Monedă și comerț în sud-estul Europei*, nr. IV, (2012): 53.
17. Silviu I. Purece, Claudiu Munteanu, „Două fragmente de tezaure cu drahme de Apollonia și Dyrrhachium din colecția Muzeului Național Brukenthal”, *Pontica*, nr. 50 (2017): 564-565.
18. Purece, Munteanu, „Două fragmente de tezaure cu drahme”, 566.
19. Silviu I. Purece, „Tezaurul de monede dyrrhachiene de la Apos, județul Sibiu”, *Monedă și comerț în sud-estul Europei*, nr. IV, (2012), 59.
20. Purece, „Tezaurul de monede dyrrhachiene”, 59.
21. Purece, Munteanu, „Două fragmente de tezaure cu drahme”, 571.
22. Ibid., 564.
23. Gyula Petrányi, „Relative Chronology Of The Drachms of Apollonia and Dyrrhachium in the Final Period Minting”, *Numizmatikai Közlöny*, nr. 94-95, (1995-1996): 10-11; Meta, *Le monnayage en argent* 211-238.
24. George Arghir, Ioan Petean, Emanoil Pripon, Petru Pășcuță, „On the Mathematical Algorithm of Some Ancient Drachmas Minting Time”, *Acta Technica Napocensis*, nr. 57, II, (2014): 147.
25. Silviu I. Purece, Claudiu Munteanu, „The Ancient Coin Hoard from Tălmăcel, Sibiu County”, *Acta Terrae Septemcastrensis*, nr. XV (2016): 156.
26. Silviu I. Purece, Gheorghe Natea, Vasile Palaghie, Sabin A. Luca, „The Hoard with Roman Republican and Dyrrhachian Coins from Miercurea Sibiului IV – Highway”, *Coinage and Commerce in Southeast Europe*, nr. VI, (2014), 30.
27. Nicolae Conovici, „Noi contribuții privind circulația drahmelor de Dyrrhachium și Apollonia: aspectul metrologic”, *Buletinul Societății Numismatice Române*, nr. 80-85 (1986-1991): 58; Gyula Petrányi, „Comments on the Chronology of the Final Minting Period of the Apollonian-Dyrrhachian Drachms”, *Buletinul Societății Numismatice Române* nr. 136-137 (1992-1993): 72; Petrányi, „Relative Chronology”, 11; I. Uzonyi, R. Bugoi, A. Sasianu, A. Z. Kiss, B. Constantinescu, M. Torbágyi, „Characterization of Dyrrhachium Silver Coins by Micro-PIXE Method, in Nuclear Instruments and Methods”, *Physics Research*, nr. 161-163 (2000): 752.
28. Nicolae Conovici, „Aspecte ale circulației drahmelor din Dyrrhachium și Apollonia în Peninsula Balcanică și în Dacia”, *Buletinul Societății Numismatice Române*, nr. 77-79 (1983-1985): 75.
29. Conovici, „Aspecte ale circulației drahmelor”, 81.
30. Meta, *Le monnayage en argent*, 265.
31. Dubravka Ujes-Morgan, „1st Century BC Drachms of Apollonia and Dyrrhachium in the Territory of the Scordisci. A Prologue to the Roman Conquest of the Balkans”, *Studia in Honorem Iliae Prokořov Sexagenario ab Amicis et Discipulis Dedicata*, ed. Evgeni Paunov, Svetoslava Filipova (Târnovo: Faber, 2012), 375.
32. Hasan Ceka, „Dy thesare drahmesh ilire e denarësh romake të zbuluar në Tirane”, *Studime Historike*, nr. 1 (1966): 13; Olivier Picard, Shpresa Gjongecaj, „Le monnayage d'Apollonia à la vache allaitant”, *Revue Numismatique*, nr. 155 (2000): 156; Gyula Petrányi, „Cow-calf type Greek-Illyrian Drachms from Apollonia and Dyrrhachium: Chronological questions”, *Abgadiyat*, nr. 5 (2010): 29.
33. Ion Horațiu Crișan, *Burebista și epoca sa* (București: Editura Științifică și enciclopedică , 1977), 92-94; Georgi I. Mihailov, *Inscriptiones Graecae in Bulgaria Reperatae*, I² (Sofia, 1970), 13.
34. Purece-Natea-Palaghie-Luca, „The Hoard with Roman Republican” , 10.
35. Gheorghe Natea, Vasile Palaghie, Sabin A. Luca, „Dacian Fibulae from Miercurea Sibiului IV Site. Sibiu - Orăștie Highway. Section 3”, *Brukenthal. Acta Musei*, nr. VIII. 1 (2013): 59.
36. Purece-Natea-Palaghie-Luca, „The Hoard with Roman Republican”, 10.

Bibliography:

- Arghir, George, Petean, Ioan, Pripion, Emanoil, Pășcuță, Petru. "On the Mathematical Algorithm of Some Ancient Drachmas Minting Time." *Acta Technica Napocensis*, no. 57, II (2014): 141-148.
- Cabanes, Pierre. "Les ports d'Illyrie meridionale" ["Ports of Southern Illyria"]. *Strutture portuali e rotte marittime nell' Adriatico di età romana, Antichità Altoadriatiche*, no. XLVI, Roma, École française de Rome (2001): 121-136.
- Ceka, Hasan. "Dy thesare drahmesh ilire e denarësh romake të zbuluar në Tirane" ["The Hoards of Illyrian Drachmas and Roman Denarii Discovered in Tirana"]. *Studime Historike*, no. 1 (1966): 3-40.
- Ceka, Hasan. *Questions de numismatique illyrienne [Illyrian numismatic questions]*, Tirana: Institut d'histoire, Université de Tirana, 1972.
- Conovici, Niculae. "Aspecte ale circulației drahmelor din Dyrrhachium și Apollonia în Peninsula Balcanică și în Dacia" ["Aspects of the Dyrrhachium and Apollonia Drachmas Circulation in the Balkan Peninsula and Dacia"]. *Buletinul Societății Numismatice Române*, no. 77-79 (1983-1985): 69-88.
- Conovici, Niculae. "Contribuție privind cronologia și circulația drahmelor de la Dyrrhachium și Apollonia la Dunărea de Jos" ["Contribution Regarding the Chronology and Circulation of the drachmas from Dyrrhachium and Apollonia in the Lower Danube Region"], *Cultură și civilizație la Dunărea de Jos*, no. 1, 35-43.
- Conovici, Niculae. "Noi contribuții privind circulația drahmelor de Dyrrhachium și Apollonia: aspectul metrologic" ["New Contributions Regarding the Circulation of Dyrrhachium and Apollonia Drachmas: the Metrological Aspect"]. *Buletinul Societății Numismatice Române*, no. 80-85 (1986-1991) 49-67.
- Crișan, Ion Horațiu. *Burebista și epoca sa [Burebista and His Era]*, (București: Editura Științifică și enciclopedică, 1977).
- Meta, Albana. "La production et la circulation monétaire en Illyrie Méridionale à partir des années 230 av. J.-C. jusqu'au milieu du Ier siècle" ["Monetary Production and Circulation in Southern Illyria from 230 BC. Until the Middle of the 1st Century BC"]. *Proceedings of the International Congress of Albanian Archaeological Studies. 65th Anniversary of Albanian Archaeology*, 325-332. Tirana: Centre for Albanian Studies and Institute of Archaeology, 2013.
- Meta, Albana. *Le monnayage en argent de Dyrrachion (375-60/55 av. J.-C.) [Dyrrachion's Silver Coinage (375-60/55 BC)]*. Atena: Ecole française d'Athènes, 2015.
- Mihailov, Georgi I. *Inscriptiones Graecae in Bulgaria Reperatae [Greek Inscriptions from Bulgaria]*, Vol. I, edition 2. Sofia: In aedibus typographicis Academiae Litterarum Bulgaricae 1970.
- Natea, Gheorghe, Palaghie, Vasile, Luca, Sabin A. "Dacian Fibulae from Miercurea Sibiului IV Site. Sibiu - Orăștie Highway. Section 3." *Brukenthal. Acta Musei*, no. VIII. 1 (2013): 57-62.
- Oberlăder-Tirnovceanu, Irina, and Aurelia Duțu. *Muzee și colecții din România [Museums and Collections from Romania]*. București: CIMEC, 2009.
- Petrányi, Gyula. "Which Name Represents the Eponymous Magistrate on the Drachms of Apollonia and Dyrrhachium?" *Numizmatikai Közlöny*, no. 106-107 (2007-2008): 75-82.
- Petrányi, Gyula. "Comments on the Chronology of the Final Minting Period of the Apollonian-Dyrrhachian Drachms", *Buletinul Societății Numismatice Române*, no. 136-137 (1992-1993): 67-75.
- Petrányi, Gyula. "Cow-calf type Greek-Illyrian Drachms from Apollonia and Dyrrhachium: Chronological Questions", *Abgadiyat*, no. 5 (2010): 28-32.
- Petrányi, Gyula. "Gardens of Alkinoos facts or Fiction? On the Reverse Pattern of the Silver Coins from Corcyra, Apollonia and Dyrrhachium", no. *The Celator*, 4 (1998): 22-24.
- Petrányi, Gyula. "Relative Chronology of the Drachms of Apollonia and Dyrrhachium in the Final Period Minting", *Numizmatikai Közlöny*, no. 94-95 (1995-1996): 3-16.
- Picard, Olivier, Gjongecaj, Shpresa. "Le monnayage d'Apollonia à la vache allaitant" ["The Mint of Apollonia with the Suckler Cow"]. *Revue Numismatique*, no. 155 (2000): 156-157.
- Poenaru-Bordea, Gheorghe. "Circulation des monnaies d'Apollonia et de Dyrrachion en Dacie préromaine et dans la région du Bas-Danube" ["Circulation of Apollonia and Dyrrachion Coins in Pre-Roman Dacia in the Lower Danube Region"]. *L'Adriatico tra Mediterraneo e Penisola Balcanica nell'antichità, Lecce-Matera, 21-27 ottobre 1973*, 221-237. Taranto: Istituto per la storia e l'archeologia della Magna Grecia, 1973.
- Preda, Constantin. *Istoria monedei în Dacia preromană [The coin history in pre-Roman Dacia]*, Bucharest: Editura Enciclopedică, 1998.
- Puce, Silviu I., Munteanu, Claudiu. "Două fragmente de tezaure cu drahme de Apollonia și Dyrrhachium din colecția Muzeului Național Brukenthal" ["Two Hoard Fragments with Apollonia and Dyrrhachium Drachmas from the Brukenthal National Museum's collection"]. *Pontica*, no. 50 (2017): 563-572.
- Puce, Silviu I., Munteanu, Claudiu. "The Ancient Coin Hoard from Tălmăcel, Sibiu County." *Acta Terrae Septemcastrensium*, XV (2016): 155-182.

- Purece, Silviu I., Gheorghe Natea, Vasile Palaghie, and Sabin A. Luca. "The Hoard with Roman Republican and Dyrrhachian Coins from Miercurea Sibiului IV – Highway." *Coinage and Commerce in Southeast Europe*, no. VI (2014): 8-47.
- Purece, Silviu I. "Tezaurul de monede dyrrhachiene de la Apoș, județul Sibiu" ["The Dyrrhachium Coins Hoard from Apoș, Sibiu County"]. *Monedă și comerț în sud-estul Europei*, no. IV, (2012): 53-61.
- Ujes-Morgan, Dubravka. "1st Century BC Drachms of Apollonia and Dyrrhachium in the Territory of the Scordisci. A Prologue to the Roman Conquest of the Balkans." *Studia in Honorem Iliæ Prokopov Sexagenario ab Amicis et Discipulis Dedicata*, edited by Evgeni Paunov, Svetoslava Filipova, 367-387. Târnovo: Faber, 2012.
- Uzonyi, I., R. Bugoi, A. Sasianu, A. Z. Kiss, B. Constantinescu, and M. Torbágyi. "Characterization of Dyrrhachium Silver Coins by micro-PIXE Method, in Nuclear Instruments and Methods." *Physics Research*, no. 161-163 (2000): 748-752.
- Walker, Susan, and John Wilke. "Becoming Roman and Staying Greek in the Southern Adriatic." *Bulletin of the Institute of Classical Studies. Supplement - Exploring Ancient Sculpture: Essays in Honour of Geoffrey Waywell*, no. 104 (2010): 197-212.
- Wilkes, John. *The Illyrians*. Oxford: Blackwell Publishers, 1996.